

to principles of politeness. The interlocutors' failure to observe them can lead to discomfort and misunderstandings in their interactions.

Bibliography:

1. Brown P., & Levinson S. C. Politeness: Some universals in language usage (Vol. 4). Cambridge University Press, 1987.
2. Gittan H., Ghapanchi Z., Ghazanfari M. Investigating Leech's Politeness Principle in Conversational Verses in Three Surahs from The Holy Quran. *Asian Social Science*. 2024. No. 16. P. 29–42.
3. Leech G. Principles of Pragmatics. London: Longman, 1983.
4. The Oxford Dictionary of Idioms. ed. by J. Siefring. New York, 2005. 340 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-548-8-35>

THE CONCEPT AND ESSENCE OF INTERCULTURAL COMPETENCE: CONTENT ANALYSIS BASED ON THE WORKS OF CONTEMPORARY UKRAINIAN RESEARCHERS

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ЗА МАТЕРІАЛАМИ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

Filiuk L. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Social Sciences
Odesa National Medical University
Odesa, Ukraine*

Філюк Л. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри суспільних наук
Одеський національний медичний
університет
м. Одеса, Україна*

Міжкультурна компетентність є однією з найважливіших концепцій сучасного світу, що охоплює широкий спектр галузей знань, таких як лінгвістика, педагогіка, соціологія, психологія, міжкультурна комунікація тощо. У глобалізованому суспільстві, де взаємодія між культурами відбувається на різних рівнях, наявність міжкультурної компетентності стає необхідною умовою для ефективного спілкування та порозуміння. Цей термін уживається в різних контекстах, і, відповідно, дослідники пропонують різні дефініції. Тому важливо здійснити контент-аналіз наявних визначень, щоб узагальнити й уточнити основні

складові міжкультурної компетентності. Визначення цього поняття дозволяє глибше зрозуміти, як саме здатність ефективно взаємодіяти з людьми різних культур може бути розвинута і застосована у різних сферах діяльності, від освіти до бізнесу та від політики до міжособистісних відносин.

Проведення контент-аналізу здійснювалося на ґрунті 100 дефініцій поняття «міжкультурна компетентність». Для максимального урізноманітнення текстів із одночасним збереженням логічного підходу було дібрано визначення з сучасних українськомовних наукових публікацій, навчально-наукових і довідкових джерел. Проведене дослідження дозволило виокремити 10 компонентів, що відображують різні аспекти сутності аналізованого поняття. Зокрема, йдеться про діяльнісний, аксіологічний, когнітивний, комунікативний, мовний, соціальний, культурний, емоційний, етичний та адаптивний. Розглянемо їх детальніше.

Діяльнісний компонент: 1) прояв фахівцем знань, умінь і навичок у взаємодії з представниками інших культур; 2) здатність вирішувати професійні завдання в умовах полікультурного середовища; 3) уміння ефективного спілкування та партнерства в різних сферах.

Аксіологічний компонент: 1) керування міжкультурними та загальнолюдськими цінностями; 2) професійно-особистісні мотиви та цінності; 3) повага до культурних відмінностей та їх використання в професійній діяльності.

Когнітивний компонент: 1) сукупність знань про культурні особливості та реалії країни; 2) знання історико-етнографічного, соціально-політичного, лінгвістичного змісту; 3) міжкультурна грамотність, орієнтація у типах етнічної ідентичності.

Комунікативний компонент: 1) міжкультурна комунікація як процес обміну інформацією; 2) діалог і порозуміння як основа міжкультурної взаємодії; 3) вербальні і невербальні комунікації.

Мовний компонент: 1) роль мови в міжкультурній взаємодії; 2) знання мови як частина міжкультурної компетентності; 3) вивчення української мови як спосіб розвитку міжкультурної комунікації.

Соціальний компонент: 1) уміння спілкуватися на повсякденному та професійному рівнях; 2) адаптація та самореалізація в іншомовному суспільстві; 3) готовність до взаємодії з іншими системами культурної орієнтації.

Культурний компонент: 1) діалог культур і духовних цінностей; 2) знання національно-культурних особливостей країни, мова якої вивчається; 3) соціокультурна взаємодія в побутовій, освітній та професійній сферах.

Емоційний компонент: 1) взаємодія з представниками різних соціальних груп, релігійних конфесій; 2) важливість емоційної чутливості

до культурних відмінностей; 3) уміння адаптуватися та знижувати міжкультурну напругу.

Етичний компонент: 1) повага до загальнолюдських цінностей; 2) врахування релігійних і культурних традицій у професійній діяльності; 3) розуміння етичних норм інших культур.

Адаптивний компонент: 1) адаптація до професійного полікультурного простору; 2) здатність саморозвитку в нових міжкультурних умовах; 3) ефективне використання культурних відмінностей у професійній діяльності.

Для демонстрації отриманих результатів було обрано 10 визначень поняття «міжкультурна компетентність», представлених у різних джерелах. Так, у дефініції О. О. Байбакової присутні діяльнісний, когнітивний та комунікативний компоненти [1, с. 29]. Визначення Т. Р. Браніцької містить аксіологічний, культурний та етичний компоненти [2, с. 20]. Дефініція Н. Гальчун включає діяльнісний, аксіологічний та емоційний компоненти [3, с. 217]. Визначення Т. Гарлицької базується на мовному, культурному та когнітивному компонентах [4, с. 70]. У дефініції Л. Є. Гусака присутні когнітивний, мовний та адаптивний компоненти [5, с. 21-22]. Визначення С. С. Костюк включає комунікативний, мовний та соціальний компоненти [6, с. 96]. Дефініція А. Костюченко ґрунтується на когнітивному, соціальному та діяльнісному компонентах [7, с. 31]. У визначенні О. В. Максимович присутні комунікативний, емоційний та культурний компоненти [8, с. 103-104]. Дефініція О. С. Резунової включає аксіологічний, етичний та адаптивний компоненти [9, с. 35]. Дефініція Ю. М. Рябової передбачає соціальний, аксіологічний та адаптивний компоненти [с. 18].

Аналіз дібраних 100 визначень виявив, що діяльнісний компонент присутній у 32% дефініцій, аксіологічний – у 45%, когнітивний – у 48%, комунікативний – у 38%, мовний – у 34%, соціальний – у 36%, культурний – у 33%, емоційний – у 22%, етичний – у 25%, адаптивний – у 31%. Таким чином, найбільш значущими для витлумачення сутності міжкультурної компетентності є розумові та ціннісні фактори.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що це багатогранне поняття, яке включає в себе не тільки знання про інші культури, але й здатність ефективно застосовувати ці знання на практиці в різних контекстах. Міжкультурна компетентність є важливим компонентом сучасного суспільства, сприяючи розвитку міжкультурної взаємодії, розумінню та прийняттю різноманіття. Попри відмінності визначень, усі вони підкреслюють важливість не тільки знань, але й особистісних якостей, таких як емпатія, толерантність і здатність до адаптації. Розвиток цієї компетентності вимагає комплексного підходу в освіті,

культурній практиці та в міжособистісних відносинах. Загалом, міжкультурна компетентність є ключовою для досягнення успіху в умовах глобалізації та постійно змінюваного соціокультурного середовища.

Література:

1. Байбакова О. О. Міжкультурна компетентність як складова професіоналізму соціальних працівників у США. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2016. Вип. 1(38). С. 27-30.
2. Браніцька Т. Р. Міжкультурна компетентність як важливий чинник професійної діяльності фахівців соціальної сфери. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2019. Вип. 1(44). С. 18-22.
3. Гальчун Н. Міжкультурна компетентність як складник професійної компетентності медичного працівника. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2021. Вип. 43. Т. 1. С. 211-219.
4. Гарлицька Т. Формування міжкультурної компетентності як одна з умов запровадження європейських стандартів мовної освіти. *Europejskie Studia Humanistyczne: Państwo i Społeczeństwo.* 2022. Вип. 3. С. 61-73.
5. Гусак Л. Є., Гальчун Н. П. Інтегративний характер міжкультурної компетентності: на прикладі викладання іноземної мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2022. № 83. С. 16-23.
6. Костюк С. С. Розвиток компетентностей міжкультурної комунікації студентів-іноземців на основному етапі навчання української мови : дис. канд. ... пед. наук. Кривий Ріг, 2018. 292 с.
7. Костюченко А. Аналіз поняття «міжкультурна компетентність учителя». *Педагогічні науки.* 2015. № 64. С. 29-33.
8. Максимович О. В. Міжкультурна компетенція як предмет соціологічного теоретизування в дослідженнях соціокультурної взаємодії в умовах прикордоння. *Габітус.* 2020. Вип. 12. Т. 1. С. 97-104.
9. Резунова О. С. Міжкультурна компетентність як необхідна складова професійної компетентності сучасного фахівця. *Науковий огляд.* 2021. № 1(73). С. 28-40.
10. Рябова Ю. М. Міжкультурна компетентність як складова підготовки сучасних фахівців до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі. *Наукові праці Чорноморського національного університету імені П. Могили. Серія : Педагогіка.* 2018. Вип. 307. Т. 319. С. 17-19.